

mgr Maciej Czerniakowski

Wydział Nauk Humanistycznych

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

Różne odcienie gwałtu w twórczości Octavii Butler

Celem rozprawy doktorskiej pt. *Różne odcienie gwałtu w twórczości Octavii Butler* jest dyskusja motywu gwałtu w twórczości pisarki z perspektywy krytycznego posthumanizmu. Praca podzielona jest na cztery rozdziały wzbogacone o materiał ilustratorski, który ma za zadanie graficzne przedstawienie diskutowanych zagadnień w sposób transmedialny.

Rozdział pierwszy prezentuje krąg zagadnień, które dadzą kontekst dla szczegółowej analizy poszczególnych utworów w rozdziałach drugim i trzecim. Czyni to, przede wszystkim precyzując narzędzia teoretyczne, które będą wykorzystywane w dalszej części rozprawy, poprzez szerokie wyjaśnienie dwóch najważniejszych pojęć: posthumanizmu oraz motywu gwałtu. Przygotowując grunt pod prezentację tych dwóch zagadnień, Autor rozpoczyna tę część rozprawy od krótkiej dyskusji jednego z najpopularniejszych seriali science-fiction ostatnich lat, *Westworld*. Produkcja ta ilustruje zagadnienia transhumanistyczne oraz posthumanistyczne, a także motyw gwałtu w sposób, który jasno nawiązuje do analizowanych w dalszych częściach rozprawy tekstów Octavii Butler. Następnie dyskusja koncentruje się na pojęciu posthumanizmu oraz próbie przedstawienia posthumanizmu krytycznego w szerszym kontekście. Odwołując się do najwybitniejszych krytyków z tego nurtu, Autor stara się przedstawić możliwie jak najspójniejszą definicję posthumanizmu krytycznego, która ma dalej

dać podwaliny do analizy wybranych utworów. Tutaj Autor skupia się głównie na teoriach opracowanych przez Donnę Haraway, Francescę Ferrando, Davida Rodena czy Neila Badmingtona. W dalszej części pracy Autor przechodzi do dyskusji motywu gwałtu, dając jego krótki rys historyczny i teoretyczny. Jednocześnie Autor zwraca uwagę, że w rozprawie motyw gwałtu przyjmie znaczenie szersze, wykraczające poza jego prawną definicję. Ostatnia część rozdziału teoretycznego stanowi podsumowanie oraz wskazuje, że właśnie posthumanizm krytyczny oraz motyw gwałtu dadzą zaplecze teoretyczne dla analizy twórczości Octavii Butler.

Rozdział drugi poświęcony jest dyskusji pojęcia rasy oraz przemocy na tle rasowym w wybranych utworach Butler. Pierwszy podrozdział zatytułowany „Multiverses” jest krótkim wprowadzeniem do analizy powieści Butler, *Kindred*. Zwraca on uwagę na jeden z głównych elementów, który będzie poruszony w trakcie analizy, tj. strachu, który – jak zauważa Autor – jest paradoksalnie elementem łączącym niewolników oraz ich właścicieli w jedno pozbawione płci cyborgiczne ciało. W drugim podrozdziale zatytułowanym „Animate/Inanimate” analiza zagłębia się w elementy fabuły, które ukazują pogłębiające się połączenie między wyżej wspomnianymi grupami, a także analizuje jak niewolnictwo w Ameryce wyniszczało zarówno czarną jak i białą społeczność, dokonując na nich dosłownego lub tego bardziej metaforycznego gwałtu. Jak stwierdza Autor, to właśnie niszczyielskie połączenie znakomicie ukazuje zatopienie ręki jednej z głównych bohaterek w ścianie, co powoduje niechcianą symbiozę między materią nieożywioną a ożywioną, tj. jej ciałem. Na dyskusji cyborgicznej strony organizmu powstałego w wyniku takiej symbiozy skupia się podrozdział „Cyborg identity”, który jeszcze dokładniej wskazuje na to, że niewolnictwo amerykańskie było narzędziem opresji, przez które cierpieli głównie niewolnicy, ale które również obracało się przeciw ich właścicielom. Podrozdział „They’re us... We’re tchem” pokazuje, jak ten proces powoduje powstanie jednego cyborgicznego i postpłciowego organizmu, którego bardzo odmienne składniki są połączone przez strach.

Rozdział trzeci koncentruje się na pojęciu „Obcego” w trylogii Octavii Butler *Lilith's Brood* oraz opowiadaniu „Bloodchild”, umieszczając ten termin w kontekście symbiozy biologicznej w rozumieniu Jamesa Lovelocka oraz Lynn Margulis. Pojęcie to dyskutowane jest jako element, który może pomóc w budowie posthumanistycznej wizji świata, będąc przeciwwagą dla gwałtu stosowanego jako wyniszczające narzędzie dominacji zarówno nad przedstawicielami własnej jak i obcej cywilizacji. Przyjmując taki sam podział rozdziału jak wcześniej na podrozdziały zatytułowane odpowiednio „Multiverses”, „Animate/Inanimate”, „Cyborg identity” oraz „They're us... We're them”, Autor pokazuje, jak niechciana przez ludzi symbioza z organizmami pochodzenia pozaziemskiego okazuje się jedynym skutecznym rozwiązaniem, jeśli ludzkość chce pozostać przy życiu. Jak wskazuje zgromadzony materiał krytyczny oraz wybrane fragmenty utworu, ludzkość stara się jednak stawić takiej symbiozie czynny opór, pomimo że zmarnowała ona swoją szansę, doprowadzając do zniszczenia całej planety w nuklearnej zagładzie. Nie chcąc skorzystać z nowej szansy, jaka została ludzkości dana, większość ludzi ucieka się do przemocy i gwałtu, aby przywrócić dawny porządek świata mimo tego, że Obcy nie chcą jej na to pozwolić. Jak pokazuje Autor, ludzie w ten sposób skutecznie odrzucają szansę, którą im daje scenariusz posthumanistyczny, woląc się poddać powolnemu wyniszczeniu. Dyskusja opowiadania „Bloodchild” uzupełnia powyższe rozważania bardzo ważnym elementem ciąży, w którą zachodzi mężczyzna po tym, jak staje się nosicielem larw przedstawicieli obcej cywilizacji. Pomimo tego, że przedstawiona w tekście symbioza ma dużo bardziej problematyczną naturę, wydaje się ona cechować podobnymi elementami co symbioza, którą Butler opisuje w *Lilith's Brood*.

Rozdział czwarty podsumowuje wnioski wcześniejszych rozdziałów analitycznych, zestawiając konkluzje płynące z dyskusji różnych sposobów dominacji, które naruszają posthumanistyczną naturę wszechświata. Autor stara się jednocześnie ukazać aktualność scenariuszy stworzonych przez Octavię Butler oraz konieczność podnoszenia zagadnień

będących zasadniczą częścią myśli posthumanistycznej. W tym właśnie kontekście Autor dyskutuje o obecnej sytuacji w Ukrainie po rosyjskiej inwazji, wskazując na potrzebę pochylenia się nad postulatami posthumanistycznymi oraz konieczność krytyki obsesyjnej dominacji nad wszystkimi organizmami, która niewątpliwie stanowi ważny element fantastycznych światów stworzonych przez Butler. Czyniąc to, Autor wychodzi poza analityczne ramy pracy i pokazuje społeczny wymiar posthumanizmu krytycznego.

Monika Gembel
22.03.2023